

شرح قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح

(قسمت دهم)

(مدیرکل حقوقی سازمان قضایی ن.م)

عناصر کی، چه کار، چه وقت و در صورت لزوم چرا و کجا می باشد. ^(۱) از انواع مأموریت های رایج در نیروهای مسلح می توان به مأموریت های آموزشی، مأموریت آماده باش هوایی، مأموریت استراتژیکی، مأموریت تاکتیکی، مأموریت اصلی، مأموریت سطحی، مأموریت آتش و مأموریت تصریحی اشاره کرد. مأموریت اعم است از این که انجام کار یا امری در رابطه با شغل سازمانی فرد به وی محول گردد یا انجام کار یا امری در یکی از مشاغل سازمانی - غیر از شغل سازمانی - به او واگذار شود و یا به سایر نیروها و سازمان ها، برای مدتی که زمان آن برابر مقررات استخدامی نیروهای مسلح، کمتر از یک سال است، اعزام شود. در صورتی که کارکنان نیروهای مسلح به سایر وزارتخانه ها یا نهادها یا مؤسسات یا سازمان های دولتی یا وابسته به دولت مأمور شوند، از لحاظ مقررات پرسنلی نیروهای مسلح به وضعیت مزبور "مأمور به خدمت" گفته می شود. ۴- در صورتی که یک نفر نظامی به طور موقت، تحت فرماندهی یک یگان یا سازمان غیر از یگان یا سازمان خود قرار گیرد، به چنین حالتی "مأمور" گفته می شود.

تبصره ۲: هر نظامی که در منطقه عملیات جنگی یا موقع اعلام آماده باش رزمی بدون عذر موجه در محل معین حاضر نشود، به حبس از دو تا پنج سال محکوم می شود.

۱- مرتکب جرم: "هر نظامی" است. منظور از "هر نظامی" کارکنان ستاد کل نیروهای مسلح، ارتش، سپاه، وزارت دفاع و سازمان های وابسته، کارکنان ناجا، کارکنان وظیفه و محصلان نیروهای مسلح و کسانی که به طور موقت در خدمت نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران هستند و برابر قوانین استخدامی نیروهای مسلح در مدت مزبور از اعضای نیروهای مسلح محسوب می شوند، را شامل می شود.

۲- عنصر مادی بزه: عنصر مادی جرم که به صورت "ترک فعل یا فعل منفی" می باشد عبارت است از: "حاضر نشدن در وقت مقرر، جهت اعزام به مأموریت".

۳- مأموریت شامل آن دسته وظایفی است که توسط قرارگاه رده بالاتر صراحتاً بیان شده و همچنین وظایفی که از تجزیه و تحلیل مأموریت، استنتاج شده است. مأموریت معمولاً شامل

ماده ۲۲: «هر نظامی که باید به طور انفرادی یا جمعی به مأموریت برود، عمداً و بدون عذر موجه در وقت مقرر حاضر نشود، به ترتیب زیر محکوم می شود:

الف- هرگاه حرکت برای عزیمت به منطقه جنگی یا مقابله با اشرار و مفسدان باشد و عمل مرتکب موجب اخلال در نظام (به هم خوردن امنیت کشور) و یا شکست جبهه اسلام شود به مجازات محارب و در غیر این صورت به حبس از دو تا ده سال.

ب- هرگاه حرکت برای عزیمت به منطقه ای که در حالت جنگ یا آماده باش رزمی یا اعلام محدودیت های ضروری موضوع اصل هفتاد و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران باشد، به حبس از دو تا پنج سال.

ج- در سایر موارد به استثنای مواردی که صرفاً تخلف انضباطی محسوب می شود، به حبس از دو ماه تا یک سال.

تبصره ۱: هر نظامی که پس از انتقال به یگان جدید، در معرفی خود به آن - بیش از مهلتی که به او داده شده - بدون عذر موجه تأخیر کند، مطابق مقررات این ماده با وی رفتار خواهد شد.

ماده (۹۲) قانون ارتش مقرر کرده: «مأمور، وضعیت پرسنلی است که برای مدتی کمتر از یک سال در یکی از مشاغل سازمان غیر از شغل سازمانی خود و یا در شغلی که در سازمان محلی برای آن پیش‌بینی نشده است، گمارده شود و یا به سایر نیروها و سازمان‌ها برای مدت مزبور اعزام شود.» ماده (۱۰۱) قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران نیز مقررات مشابهی در این مورد وضع کرده است.

۵- عدم حضور به موقع جهت اعزام به مأموریت، باید عمدی و بدون عذر موجه باشد تا بتوان مرتکب را تحت تعقیب کیفری قرار داد؛ فلذا اگر فردی به‌طور غیر عمدی و یا با داشتن عذر موجه در وقت مقرر حاضر نشود، مشمول مقررات ماده نمی‌شود. ماده (۷۶) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح معاذیر موجهه را مواردی از قبیل: «بیماری مانع از حضور، فوت همسر، پدر، مادر، برادر، خواهر و اولاد و همچنین بیماری سخت یکی از آنان، ابتلا به حوادث بزرگ مانند حریق، سیل و زلزله و در توقیف یا حبس بودن» ذکر کرده است.

۶- منظور از منطقه عملیات آن قسمت از صحنه جنگ است که برای عملیات نظامی و پشتیبانی خدمات رزمی به آن عملیات مورد لزوم است.^(۳)

۷- اشرار در قوانین جزایی تعریف نشده است، لیکن ماده (۲۵) همین قانون اشرار را مصادیقی از دشمن دانسته است.

در ماده مرقوم آمده است منظور از دشمن، اشرار، گروه‌ها و دولت‌هایی هستند که با نظام جمهوری اسلامی ایران در حال جنگ بوده یا قصد براندازی آن را دارند و یا اقدامات آنان بر ضد امنیت ملی است. همچنین هرگاه برای دادگاه مصادیق دشمن محرز نباشد، موضوع از طریق قوه قضائیه از شورای عالی امنیت ملی استعلام شده و نظر شورای مذکور ملاک خواهد بود.

۸- هرچند که ماده (۱۸۳) قانون مجازات اسلامی عناوین کیفری «مبارزه» و «افساد فی الارض» را تعریف کرده و مصادیق آن را نیز در

مواد بعد بیان کرده است؛ لیکن با عنایت به این‌که واژه «مفسدان» عام و کلی بوده و دارای مفاهیم و انواع و مصادیق متعددی است و این واژه در مواد دیگری نیز ذکر شده است، لذا بهتر بود مقنن مفسدان و تعدادی از مصادیق آن را مانند اصطلاح «دشمن» تعریف و مشخص می‌کرد زیرا اصول مربوط به تضمین حقوق متهم در دادرسی کیفری اقتضای کند که در تدوین و نگارش قوانین کیفری، اصطلاحات شفاف، روشن، جزئی، در صورت امکان تعریف شده و مضیق و محدود به معانی و مفاهیم خاص ذکر شوند.

واژه‌های «مبارزه» و «افساد» در باب هفتم قانون مجازات اسلامی مواد (۱۸۳)، (۱۸۷)، (۱۸۸)، (۱۸۹)، (۱۹۰)، (۱۹۲)، (۱۹۵) و (۱۹۶) مواد قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، در کنار هم و به صورت مترادف آمده‌اند.

۹- آماده باش، به معنای آگاهی از خطر یا تهدید و آمادگی برای هر نوع عملیات است و منظور از آماده باش رزمی یا عملیاتی، آماده بودن یک یگان رزمی برای قبول رزم یا انجام عملیات در هر شرایطی است. این آمادگی پرسنل، تجهیزات، وسایل و دیگر موارد لازم و ضروری را نیز شامل می‌شود.^(۴) از انواع آماده باش می‌توان به آماده باش تک‌هوایی، آماده باش زمینی و آماده باش هوایی اشاره کرد.

۱۰- در اصل هفتاد و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در مورد محدودیت‌های ضروری آمده است:

«در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن، دولت حق دارد با تصویب مجلس شورای اسلامی، موقتاً محدودیت‌های ضروری را برقرار کند، ولی مدت آن به هر حال نمی‌تواند بیش از سی روز باشد و در صورتی که ضرورت همچنان باقی باشد، دولت موظف است مجدداً از مجلس کسب مجوز کند.»

کمیسیون مشورتی قضایی و حقوقی سازمان قضایی، در این مورد، چنین می‌گوید: «منظور از محدودیت‌های ضروری، هر نوع محدودیتی است که دولت در حالت جنگ و شرایط اضطراری،

با تصویب مجلس شورای اسلامی به صورت موقت برابر اصل هفتاد و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برقرار می‌کند و تعیین مصادیق آن قبل از بروز شرایط اضطراری میسر نیست.»^(۵)

۱۱- مجازات جرم با توجه به موضوع مأموریت و نتایج و آثار عمل مرتکب، تفاوت دارد؛ به این شکل که اگر موضوع مأموریت، عزیمت به منطقه جنگی یا مقابله با اشرار و مفسدان باشد و عمل مرتکب موجب اخلال در نظام (به هم خوردن امنیت کشور) و یا شکست جبهه اسلام شود، به مجازات محارب و در غیر این صورت به حبس از دو تا ده سال محکوم خواهد شد. اما اگر موضوع مأموریت، عزیمت به منطقه‌ای که در حالت جنگ یا آماده باش رزمی یا اعلام محدودیت‌های ضروری اصل هفتاد و نهم قانون اساسی باشد مجازات، حبس از دو تا پنج سال است و در سایر موارد به استثنای مواردی که صرفاً تخلف انضباطی محسوب می‌شود، مرتکب به حبس از دو ماه تا یک سال محکوم می‌شود.

۱۲- اخلال در نظام در این ماده و تعداد دیگری از مواد این قانون به مفهوم «به هم خوردن امنیت کشور» آمده است. منظور از امنیت ملی «حفظ قدرت نظامی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و در نتیجه، حفظ حکومت و اعمال حاکمیت در امور داخلی و خارجی علیه نفوذ بیگانگان و جلوگیری از هر گونه عملیات غیر قانونی که منظور آن تضعیف و یا انهدام حکومت و ملت باشد، است.»^(۵)

۱۳- منظور از شکست جبهه اسلام، منطقه‌ای است که یگان نظامی در آن، درگیری مستقیم و سریع رزمی با دشمن داشته و یا مأموریت آن را دریافت کرده باشد و به مفهوم تمام جبهه‌ای که رزمندگان در آن با دشمن درگیری دارند، نیست.

۱۴- به موجب ماده (۲) دستورالعمل اجرایی موضوع ماده (۱۳۰) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح ناظر بر بند «ج» ماده (۴۲) موارد ذیل، صرفاً تخلف انضباطی محسوب می‌شوند:

۱- عدم حضور در دوره‌ها و کلاس‌های آموزشی
۲- عدم رعایت زمان حضور جهت اعزام

به مأموریت‌های اداری ۳- تأخیر در انجام مأموریت اداری.

۱۵- برابر مقررات تبصره ۱ ماده (۴۲)، هر نظامی که پس از انتقال به یگان جدید در معرفی خود به آن، بیش از مهلتی که به او داده شده بدون عذر موجه تأخیر کند، برابر مقررات این ماده با وی رفتار خواهد شد. سؤالی که در این مورد به ذهن می‌رسد این است که اگر تأخیر فرد، به حد نصاب فرار از خدمت برسد تحت چه عنوان کیفری تحت تعقیب قرار می‌گیرد؟

در پاسخ به این پرسش می‌توان گفت که تأخیر مذکور در تبصره، مقید به مدت خاصی نیست. این تأخیر می‌تواند کمتر از حد نصاب فرار باشد یا به حد نصاب فرار نیز برسد. لذا چنانچه تأخیر فرد به حد نصاب فرار نرسد، مرتکب به مجازات مقرر در این ماده محکوم می‌شود؛ ضمن این‌که عمل مرتکب غیبت یا عدم رعایت زمان حضور و تخلف انضباطی نیز محسوب می‌شود و به استناد ماده (۱۳۶) همین قانون از لحاظ ارتکاب تخلف هم مستوجب تنبیه انضباطی است. اما چنانچه تأخیر فرد به حد نصاب فرار از خدمت برسد، موضوع مشمول مقررات تعدد اعتباری یا معنوی بوده و مرتکب به مجازات اشد محکوم می‌شود.

۱۶- برابر مقررات تبصره ۲ ماده (۴۲) هر نظامی که در منطقه عملیات جنگی یا موقع اعلام

آماده باش رزمی بدون عذر موجه در محل معین حاضر نشود، به حبس از دو تا پنج سال محکوم می‌شود. منظور از عملیات جنگی انجام یک سلسله یا یک رشته عملیات نظامی و رزمی مرتبط به هم است که هدف از آن رسیدن به یک هدف مشترک از قبل تعیین شده که در زمان و مکان مشخصی اجرا می‌شود، است.

ماده (۲۲): «هر نگهبان که محل نگهبانی خود را بدون مجوز ترک کند؛ در صورتی که در مقابل دشمن با همکاری یا تبانی باشد یا عمل وی موجب اخلال در نظام به هم خوردن امنیت کشور و یا شکست جبهه اسلام شود، به مجازات محارب محکوم، در غیر این صورت به شرح زیر مجازات می‌شود:

الف- هرگاه در مقابل دشمن یا محاربان و مفسدان باشد، به حبس از سه تا پانزده سال.

ب- هرگاه در ناحیه ای باشد که در حالت جنگ و یا اعلام وضعیت و محدودیت‌های ضروری موضوع اصل هفتاد و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و یا حالت آماده باش رزمی باشد، به حبس از دو تا ده سال.

ج- در سایر موارد به استثنای مواردی که صرفاً تخلف انضباطی محسوب می‌شود، به حبس از سه ماه تا دو سال.

تبصره: نگهبان، مأمور اعم از نظامی و

انتظامی مسلحی است که مراقبت و حفاظت یک محل یا یک منطقه یا یک مقام معین به او واگذار شده باشد».

شرح ماده:

۱- مرتکب جرم: هر نگهبان می‌تواند مرتکب جرم موضوع ماده باشد.

نگهبان در تبصره ماده تعریف شده است و عبارت است از مأمور مسلحی "اعم از نظامی و انتظامی" که مراقبت و حفاظت یک محل یا یک منطقه یا یک مقام معین به او واگذار شده باشد.

در فرهنگ واژه‌های نظامی نیز نگهبان سربازی است که به منظور دیده‌بانی و مراقبت، حفظ فرامین و دستورات، محافظت افراد و اماکن و تأسیسات در برابر غافلگیری یا حمله دشمن گمارده شده باشد. از انواع نگهبان می‌توان به نگهبان اصلی، نگهبان داخلی، نگهبان ویژه، نگهبان زندانی و نگهبان هوایی اشاره کرد.

برابر مقررات آیین‌نامه پاسداری نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، نگهبان موظف به اجرای کلیه مقررات تأمینی و استحقاقی محل نگهبانی خود بوده و اگر تردیدی درباره مقررات مربوط داشته باشد، باید قبل از عزیمت به محل نگهبانی توضیحات و آموزش لازم را از پاسبخش بخواهد.

وظایف نگهبان به دو دسته تقسیم می‌شود: الف) وظایف عمومی که به کلیه نگهبانان ارتباط دارد.

ب) وظایف اختصاصی که حسب محل نگهبانی تعیین می‌شود و به وظایف عمومی اضافه می‌شود. وظایف اختصاصی مکمل وظایف و دستورات عمومی بوده که مجموع آنها وظایف کلی نگهبانی را تشکیل می‌دهد، هر نگهبان در موقع تعویض، نگهبان جدید را از وظایف اختصاصی و دستوراتی که دریافت داشته است، آگاه می‌سازد.

۲- رکن مادی بزه: ترک محل نگهبانی یا ترک پست، عنصر مادی جرم را تشکیل می‌دهد.

۳- با توجه به تعریف و شرح وظایف عمومی و اختصاصی نگهبان، عمل مسؤول شب یا افسر نگهبان دایر بر ترک موقت محل خدمت را

با توجه به تعریف و شرح وظایف عمومی و اختصاصی نگهبان، عمل مسؤول شب یا افسر نگهبان دایر بر ترک موقت محل خدمت را نمی‌توان از مصادیق ترک پست به معنای فاص دانست.

نمی‌توان از مصادیق ترک پست به معنای خاص دانست. کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان قضایی در پاسخ به این سؤال که "چنانچه مسؤول شب یا افسر نگهبان یگان خدمتی را برای مدت کوتاه یا مدت متعارف که ترک محل خدمت تلقی شود یا مدت زمان طولانی ترک کند، آیا عمل وی ترک پست محسوب می‌شود یا خیر؟" چنین اظهار نظر کرده است:

"با توجه به تعریف نگهبان به شرح تبصره ماده (۴۳) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح و وظایف افسر نگهبان که در آیین‌نامه پاسداری نیروهای مسلح احصا شده^(۶) و مهم‌ترین وظیفه و مسؤولیت وی نظارت به حسن اجرای تأمین و نگهبانی است، لذا نمی‌توان عمل مسؤول شب یا افسر نگهبان در فرض مورد سؤال (ترک محل خدمت) را از مصادیق ترک پست نگهبانی دانست."^(۷)

البته در مقابل این نظر، نظریه دیگری نیز به عنوان نظر مخالف وجود دارد که براساس آن با عنایت به این‌که افسر نگهبان وظیفه مراقبت و حفاظت از یک محل یا یک منطقه معین را به عهده دارد، لذا وضعیت وی با تعریف مندرج در تبصره ماده (۴۳) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مطابقت داشته و در صورت ترک محل نگهبانی مشمول مقررات ماده (۴۳) می‌شود. به نظر نگارنده هر چند که ممکن است در تطبیق وظایف افسر نگهبان با تعریف مذکور در تبصره مرقوم، تعارض یا تفاوت بیینی مشهود نباشد، اما با دقت و امعان نظر در وظایف افسر نگهبان و وظایف عمومی و اختصاصی نگهبان، نمی‌توان عمل مسؤول شب یا افسر نگهبان دایر بر ترک محل خدمت را، ترک پست تلقی نمود. به عنوان مثال در شرح وظایف عمومی نگهبان در آیین‌نامه پاسداری نیروهای مسلح آمده است: نگهبان به جز پاسخ‌بخش، حق صحبت با هیچ کس را ندارد. نگهبان برای انجام وظایف خود باید بایستد یا قدم بزند. نگهبان حق نشستن یا خوابیدن یا خوردن یا آشامیدن یا استعمال دخانیات و به‌طور کلی هر عمل مشغول‌کننده را ندارد و... در حالی

بهتر بود مقنن مفسدان و تعدادی از مصادیق آن را مانند اصطلاح "دشمن" تعریف و مشخص می‌کرد زیرا اصول مربوط به تضمین حقوق متهم در دادرسی کیفری، اقتضا می‌کند که در تدوین و نگارش قوانین کیفری، اصطلاحات شفاف، روشن، جزئی، در صورت امکان تعریف شده و مضیق و محدود به معانی و مفاهیم خاص ذکر شوند.

که در شرح وظایف افسر نگهبان چنین ممنوعیت‌هایی وجود ندارد و افسر نگهبان عهده‌دار مسؤولیت نظارت در انجام وظیفه محوله پاسداران، مسؤول اجرای دستورات فرمانده، بازدید نگهبانان و به‌طور خلاصه نظارت بر حسن اجرای تأمین و نگهبانی است.

۴- مجازات مرتکب جرم در صورتی که ترک پست در مقابل دشمن یا همکاری یا تبانی باشد یا عمل وی موجب اخلال در نظام و یا شکست جبهه اسلام شود، مجازات محارب و در صورتی که در مقابل دشمن یا محاربان و مفسدان باشد، حبس از سه تا پانزده سال و اگر در ناحیه‌ای باشد که در حالت جنگ و یا اعلام وضعیت و محدودیت‌های ضروری و یا حالت آماده‌باش رزمی است، دو تا ده سال و در سایر موارد به استثنای موارد انضباطی سه ماه تا دو سال حبس خواهد بود.

۵- اصطلاحات و مفاهیم "دشمن"، "محاربان" و "مفسدان"، "وضعیت و محدودیت‌های ضروری"، "اخلال در نظام"، "شکست جبهه اسلام" و "آماده‌باش رزمی" در ماده قبل و مباحث پیشین به صورت مبسوط بیان شد.

۶- جرم موضوع ماده (۴۳) در آن قسمت که عمل مرتکب موجب اخلال در نظام به مفهوم به هم خوردن امنیت کشور و یا شکست جبهه اسلام می‌شود مقید بوده؛ یعنی اعمال مجازات محارب منوط به حصول نتیجه است و در سایر موارد (بند های الف، ب و ج) جرم مطلق بوده و نیازی به

تحقق نتیجه خاصی نیست.

۷- در بحث رکن معنوی جرم قصد همکاری یا تبانی با دشمن به عنوان سوء نیت خاص در اعمال مجازات محارب لازم است؛ لیکن قصد اخلال در نظام و یا قصد شکست جبهه اسلام به عنوان سوء نیت خاص شرط نیست، بلکه در این مورد نتیجه عمل مرتکب (اخلال در نظام یا شکست جبهه اسلام) شرط است.

۸- برابر مقررات ماده (۳) دستورالعمل اجرایی موضوع ماده (۱۳۰) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح ترک محل نگهبانی در موارد ذیل، صرفاً تخلف انضباطی محسوب می‌شود:

۱- خارج شدن لحظه‌ای از محل نگهبانی؛ در غیر از موارد نگهبانی از اماکن حساس و حیاتی.
۲- ترک پست در مواردی که نگهبان مسلح به سلاح سرد باشد.

۳- جایگزینی یا تعویض پست نگهبانی بدون مجوز و بدون هماهنگی لازم با مسؤولین مربوطه.

۴- فاصله گرفتن جزئی از محل نگهبانی به نحوی که نسبت به محل نگهبانی دید و اشراف داشته باشد.

۵- ترک پست بعد از خاتمه زمان نگهبانی و قبل از مستقر شدن نگهبان بعدی بدون هماهنگی در غیر از اماکن حساس و حیاتی.

«هر نظامی که در حین نگهبانی به‌طور ارادی بخواهد به شرح زیر محکوم می‌شود»

الف- هرگاه در مقابل دشمن و محاربان باشد در صورتی که عمل وی موجب اخلال در نظام (به هم خوردن امنیت کشور) و یا شکست جبهه اسلام شود به مجازات محارب و در غیر این صورت به حبس از دو تا ده سال.

ب- هرگاه در ناحیه‌ای باشد که در حالت جنگ یا اعلام محدودیت‌های ضروری موضوع اصل هفتاد و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران یا آماده باش رزمی باشد به حبس از شش ماه تا دو سال.

ج- در سایر موارد به استثنای مواردی که صرفاً تخلف انضباطی محسوب می‌شود به حبس از دو ماه تا یک سال.»

شرح ماده ۵۳

۱- مرتکب جرم: مرتکب جرم "هر نظامی" است که شرح آن از نظر گذشت.

۲- عنصر مادی جرم: رکن مادی بزه "خوابیدن حین نگهبانی یا خوابیدن در پست نگهبانی" می‌باشد.

۳- خوابیدن به معنای به خواب رفتن، آرام شدن و یا آرام گرفتن است. خواب که در مقابل بیداری به کار می‌رود، به حالتی گفته می‌شود که حواس ظاهری انسان از کار بیفتد.

۴- عمل مرتکب یعنی "خوابیدن" باید به صورت ارادی یا از روی اراده باشد؛ فلذا اگر فردی در اثر خستگی مفرط به خواب رود یا خواب بر وی مسلط شود نظر به این‌که به صورت ارادی نخواهیده است، مشمول مقررات این ماده نیست.

۵- اراده در لغت به معنای خواستن، طلب کردن، قصد، آهنگ و ارادی به معنای منسوب به اراده، اختیاری و از روی میل و قصد است.^(۸)

۶- در قدیم اراده یا قصد را در علم کلام به‌کار می‌بردند، درباره اراده خداوند و مشیت او، قصد را در فقه به‌کار می‌بردند مانند قصد فعل، قصد انشا، اکنون به جای قصد، اراده شایع شده است. اراده سنجش ذهن است با گزینش ضمیر در رابطه با فعل یا ترک فعل. از انواع اراده می‌توان اراده امری، اراده انشایی یا اراده خارجی، اراده باطنی یا اراده حقیقی، اراده خلقی یا تکوینی و اراده صوری را

نام برد.^(۹)

۷- قبل از این‌که اراده فرد دایر بر انجام فعلی، به منصه ظهور برسد یا در عالم خارج متجلی شود مراحل ذهنی و نفسانی که به آن مقدمات اراده می‌گویند، طی می‌شود.

مقدمات اراده عبارتند از:

الف) تصور: انسان موقعی که می‌خواهد کاری را انجام دهد ابتدا آن را در مغز خود تصور می‌کند.

ب) تأیید یا تصدیق: در این مرحله فواید کاری را که می‌خواهد انجام دهد در نظر می‌گیرد به عبارت دیگر فایده آن را تصدیق یا تأیید می‌کند. ج) شوق به انجام کار: در این مرحله با توجه به تصدیق به فایده در مرحله قبل، به انجام کار مورد نظر علاقه و شوق پیدا می‌کند.

د) عزم: در این مرحله موانع را رفع می‌کند. ه) جزم: تصمیم به انجام عمل می‌گیرد یا در انجام آن استوار می‌شود.

۸- در اصطلاح نظامی "پست دیده‌بانی" به موضعی گفته می‌شود که در آنجا افراد دشمن و خودی قابل رؤیت بوده و از آن موضع بتوان آتش جنگ افزارها را کنترل کرد.

۹- ارتکاب جرم در مورد "اخلال در نظام یا شکست جبهه اسلام" مقید به نتیجه است، یعنی در این مورد حصول نتیجه که "اخلال در نظام یا شکست جبهه اسلام" است شرط است، لیکن در سایر موارد مذکور در ماده جرم مطلق بوده و تحقق نتیجه خاصی شرط نیست.

۱۰- قصد "اخلال در نظام یا شکست جبهه اسلام" به عنوان سوء نیت خاص لازم نیست؛ همین که عمل مرتکب منجر به نتایج مزبور شود، جهت مجازات او کافی است.

۱۱- موارد خوابیدن در حین نگهبانی که صرفاً تخلف انضباطی محسوب می‌شود برابر مقررات ماده (۴) دستورالعمل اجرایی موضوع ماده (۱۳۰) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح عبارت است از:

الف) خوابیدن در مواردی که نگهبان مسلح به اسلحه سرد است.

ب) در مواردی که خوابیدن در اثر فشارهای بیش از حد کار یا نگهداری مستمر غیر متعارف یا مواردی از این قبیل باشد.

ج) خواب لحظه‌ای در هنگام نگهداری بدون ایجاد شرایط مساعد خواب در غیر از مناطق رزمی و حیاتی و حالت آماده باش.

۱۲- برابر مقررات ماده (۸) دستورالعمل اجرایی موضوع ماده (۱۳۰) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مواردی که برابر دستورالعمل مزبور صرفاً تخلف انضباطی محسوب می‌شود، در موارد استثنایی ذیل از شمول مقررات دستورالعمل خارج بوده و جرم تلقی می‌شود:

الف) در صورتی که مربوط به امور عملیاتی و جنگی باشد.

ب) در صورتی که در مقابل دشمن، اشرار، مفسدان، قاچاقچیان و یا سارقان و یا افراد خرابکار باشد.

ج) در صورتی که باعث انفجار، سرقت، خرابکاری و یا موجب آثار زیان بار امنیتی و یا صدمات بدنی و یا خسارت عمده مالی شود.

برابر مقررات تبصره ماده (۸) منظور از خسارت مالی عمده خسارتی است که مبلغ آن از یک صد میلیون ریال بیشتر باشد و این مبلغ در صورت ضرورت توسط ستاد کل نیروهای مسلح قابل افزایش است.

تذکرات

۱- رستمی، محمود، فرهنگ واژه‌های نظامی.

۲- رستمی، محمود، فرهنگ واژه‌های نظامی.

۳- رستمی، محمود، فرهنگ واژه‌های نظامی.

۴- نظریه مشورتی شماره ۷۳۴/۹۱۱-۷/۸۳/۸۲.

۵- رستمی، محمود، فرهنگ واژه‌های نظامی.

۶- ماده (۱۱) آیین‌نامه پاسداری نیروهای مسلح.

۷- نظریه مشورتی شماره ۷۳۴/۸۷۳-۷/۸۳/۸۲.

۸- فرهنگ فارسی عمید.

۹- جعفری نگرودی، دکتر محمد جعفر، مبسوط در ترمینولوژی حقوق.